

KRITISKE ANALYSER

Af økonom, cand. Scient. Adm. Henrik Herløv Lund

kendt fra Den Alternative Velfærdskommission

www.henrikherloevlund.dk

herloevlund@mail.dk

Notat:

Nyliberalistisk "ideologi" og teori i dansk økonomisk tænkning.

RESUME:

Borgerlige "topøkonomer" støtter nyliberalistisk økonomisk politik.

I forbindelse med den økonomiske debat det seneste 10 år har man kunnet observere, at en række borgerlige – af den borgerlige presse såkaldte - "topøkonomer" i og omkring Det Økonomiske Råd i stor udstrækning har støtte op om VK - regeringens nyliberalistiske økonomiske politik. Og samme økonomer har i stor udstrækning spillet sammen med regeringens økonomiske politiske initiativer gennem netop Det Økonomiske Råds rapporter og de heri indeholdte anbefalinger såvel som ved at indtræde i af regeringen nedsatte økonomiske kommissioner til at konkretisere og understøtte regeringens økonomiske politik: Velfærdskommissionen, Arbejdsmarkedskommissionen, Globaliseringsrådet o.l.

Dette samspil mellem den nyliberalistiske orientering VK regering og de borgerlige økonomer er ikke nogen tilfældighed, men hænger sammen med en nyliberalistisk orientering og højredrejning af "mainstream" økonomisk tænkning i Danmark, hvor der måske så har udkrystalliseret sig en højrefløj af særdeles aktive "topøkonomer", der nærmest fungerer som en slags økonomiske politikere, der driver udviklingen i ideologisk bestemt retning.

Nyliberalisme og monetarisme.

Denne udvikling i dansk fagøkonomi er naturligvis særdeles præget af de strømninger, der i international økonomisk tænkning fremvoksede op til og udbredtes under Reagan og Thatcher – æraen, hvor nyliberalistisk filosofi og økonomisk og politisk tænkning fik en dominerende plads og har bibeholdt det ligefrem til nu. I den økonomiske tænkning er det frem for alt Milton Friedmanns, der formulerer denne nyliberalistiske tilgang i form af den såkaldte "monetarisme".

I reaktion mod den keynesianske efterspørgselsstimulering og den velfærdsstat, der med Keynes som argument var opbygget herved, er denne nyliberalistisk inspirerede økonomiske tænkning vendt tilbage til neoklassikernes dyrkelse af det selvregulerende marked, tilliden til økonomiens egne ligevægtskræfter og de orienterer sig endvidere mod økonomiens udbudsside. Monetarismens tro på konkurrence og markedsøkonomi leder til modvilje mod en stor offentlig sektor udenfor konkurrence. Statens hovedopgave er ifølge den nyliberalistiske økonomiske at skabe så gode, frie forhold for erhvervslivet som muligt og gennem såkaldt strukturpolitik at styrke økonomiens udbudsside ikke mindst gennem rigelig arbejdskraftforsyning.

Udbudsøkonomisk strømning i dansk økonomisk tænkning.

Disse strømninger i den internationale økonomiske teori har også påvirket dansk økonomisk tænkning, om end billedet her fremtræder mindre "rendyrket" i og med, at hovedstrømmen i dansk økonomisk tænkning i den kortsigtede økonomiske politik godt kan se det fornuftige i keynesiansk

efterspørgselsregulering. Men i den længeresigtede økonomiske politik har en udbudsøkonomisk tankegang bredt sig mere og mere i "mainstream" økonomisk tænkning i Danmark.

Dermed ser mange danske økonomer økonomiens efterspørgselsside og kortsigtede konjunkturproblemer som værende af mindre betydning. Sigtet rettes i stedet mod det langsigtede udbud af arbejdskraft, kapital og teknologi og dermed såkaldt strukturpolitik, mens finanspolitikken ses som underordnet. Med denne nyliberalistiske inspiration er også fulgt en stigende modvilje mod offentligt forbrug og underskud. I stedet fokuserer udbudsøkonomerne på, at den offentlige sektor står i et modsætningsforhold til den private sektor, fordi den på langt sigt begrænser udbuddet af arbejdskraft og kapital til den private sektor og har en række andre dårligdomme.

Mainstream i den økonomiske tænkning i Danmark er således gennem de seneste årtier i al ubemærkethed gennemlevet en stille "markeds – og udbudsøkonomisk" revolution. Nyliberalistisk og monetaristisk inspiration er blevet stadig mere fremherskende både i de økonomiske analyser og de økonomiske anbefalinger fra disse såkaldte "topøkonomer". En udvikling, som er gået hånd i hånd med en i stigende grad nyliberalistisk inspireret økonomisk politik allerede i Nyrop – regeringens sidste år, men især under VK – regeringen.

Men der er andre økonomiske opfattelser i Danmark.

Heroverfor står så efterspørgselsøkonomerne, som fastholder, at vi for det første må tage udgangspunkt i det kortere sigt, fordi det er det, vi ved noget om. Her spiller efterspørgslen den altdominerende rolle, hvilket alle økonomer er enige om! Vi har gang på gang kunnet konstatere, at fremskrivninger af den økonomiske udvikling på såvel kort som på længere sigt tager fejl. For det andet fastholder tankegangen, at et øget udbud på længere sigt nok skaber muligheden for større produktion og beskæftigelse, men at denne mulighed kun kan realiseres, hvis der sker et tilsvarende løft i efterspørgslen. Det kommer ikke automatisk og må derfor hjælpes på vej af en offentlig overordnet styring af økonomien. Et større offentligt underskud kan i en kortere begrænset periode være et nødvendigt onde, fordi det tjener til at holde efterspørgslen oppe, til at skabe job og holde hånden under samfundsøkonomien i krise og nedgangstider.

Skaber udbud sin egen efterspørgsel?

Ensidigheden i de økonomiske analyser og den manglende økonomiske debat herom og kritik heraf er imidlertid et stort problem, da der er betydelige svag – og usikkerheder i denne fremherskende økonomiske teori. Dette ses ikke mindst i relation til den udbudsøkonomiske teoris grundlæggende postulat om at øget arbejdskraftforsyning er hovedmidlet til at skabe øget økonomisk vækst. Kernen i den udbudsøkonomiske tænkning er, at øget arbejdsudbud PÅ SIGT skaber sin egen efterspørgsel og dermed danner grundlag for øget produktion, vækst og beskæftigelse. Som primært middel til at optimere arbejdsudbuddet ses lav skat, idet høj beskatning vurderes at fratage folk lyst til at arbejde og tjene penge. Men også tilbagetrækningsreformer, der øger arbejdsudbuddet, er et vigtigt middel. Og så handler det om, at udbydere af varer og kapital – erhvervslivet – skal have optimale vilkår gennem (igen) lave skatter, begrænset offentlig regulering og lille offentlig sektor.

Ifølge Keynes er der imidlertid ikke – som beskrevet foran – ingen garanti for, at et øget udbud altid vil modsvares af en tilsvarende øget efterspørgsel. Øget arbejdsudbud fx kan altså i stedet for at øge beskæftigelsen resultere i øget arbejdsløshed, hvis efterspørgslen ikke stiger parallelt med antallet af arbejdssøgende. Dette har udbudsøkonomien imidlertid løst så at sig ved på sigt at indføre en "efterspørgselsløs" økonomi. Et centralt og afgørende teorem i den udbudsøkonomiske tænkning er, at et øget udbud på sigt skaber sin egen efterspørgsel, hvorved økonomien vil komme i balance på et højere niveau med øget beskæftigelse og højere vækst. Ved således at – på sigt – at teoretisk at sætte lighedstegn mellem udbud og efterspørgsel har man så at sige "defineret" behovet for jobskabelse og beskæftigelsespolitik væk. Man vedgår godt, at på kortere sigt kan der være afvigelse mellem udbud og efterspørgsmål, men på længere sigt vil de mødes i ligevægt.

Det store og gode spørgsmål er så imidlertid, hvornår dette "på længere sigt" indtræffer. Det siger teorien ikke noget om – og "på længere sigt er vi alle døde", som Keynes sagde. Teorien om at udbuddet skaber sin egen efterspørgsel hænger således mere eller mindre i den tomme luft.

Fra økonomisk virkelighed kan man således ikke genkende en sådan sikker og automatisk sammenhæng mellem øget udbud og efterspørgsel.

Tag fx på arbejdsmarkedet. Det er en ganske udbredt opfattelse blandt økonomer, at strukturreformer, der øger arbejdsudbuddet, også skaber muligheden for et større nationalprodukt på sigt. Men det er langt fra det samme som, at der i konkrete historiske perioder kan påvises en entydig sammenhæng mellem øget arbejdsudbud og øget beskæftigelse. Tværtimod viser dansk økonomisk historie i sidste halvdel af forrige århundrede, at arbejdsudbuddet tværtimod her øgedes stærkt især på grund af navnlig kvindernes indtog på arbejdsmarkedet i 70'erne og 80'erne, men uden at antallet af arbejdspladser og dermed beskæftigelsen steg i samme takt. For eksempel voksede arbejdsudbuddet fra 1973 til 1993 med omkring 320.000 personer. Men beskæftigelsen steg kun med 6.000 personer.

Et nok så sandsynligt resultat af en sådan udbudsorienteret arbejdsmarkedspolitik er således, at ikke beskæftigelsen, men derimod arbejdsløsheden stiger.

Nyliberalistisk "farvning" af økonomisk tænkning i Danmark et problem.

Det er således på flere leder et problem, at den økonomiske tænkning i Danmark i stigende grad de seneste årtier er blevet "inficeret" og farvet af nyliberalistisk ideologi. Det betyder for det første, at den økonomiske virkelighed i faretruende grad ses igennem en ideologisk farvet optik med en indbygget "forvrængning" og "forenkling" af de økonomiske sammenhænge og effekter. Og dominansen af den nyliberalistisk inspirerede tænkning medfører en stor ensidighed i den økonomiske debat, som næppe bidrager til at kvalificere denne. For det andet fører indebærer den ideologisk farvede optik dertil svarende og ligeledes ideologisk farvede løsningsmodeller og anbefalinger for, hvilken økonomisk politik, der bør føres. Ideologiseringen af den økonomiske tænkning bidrager altså til ideologisering af den økonomiske politik.

I stedet for at basere sig på erfaringer og analyser om, hvad der virker i økonomisk politik, underlægges den i stigende grad det nyliberalistiske projekt for en drejning af den danske velfærds og samfundsmodel i liberal retning.

Indledning:

Nedenstående analyse er et længere for – og viderearbejde fra min hånd til en artikel skrevet i fællesskab sammen med lektor Poul Thøis Madsen. Den senere fælles, kortere artikel ”Fra videnskab til ideologi – om højredrejningen i dansk økonomisk tænkning” er offentliggjort i Berlingske Tidende 9/6 2011 samt i juninummeret af Kritisk Debat.

Men da jeg har syntes det oprindelige udkast indeholder nogle yderligere pointer i forhold til den senere forkortede fælles udgave har jeg arbejdet videre på originaludkastet og fremlægger dette altså hermed. Dog er et afsnit fra den fælles artikel om ”Strømninger i dansk økonomisk tænkning” medtaget, for hvilket Poul Thøis Madsen må krediteres.

Viden kontra holdninger i fagøkonomi.

Økonomiske spørgsmål og økonomiske vurderinger har altid været vigtige, men har i de senere årtier fået en stigende og nærmest altdominerende rolle i den samfundsmæssige debat og i politikken i Danmark. Det økonomiske udbytte og den økonomiske effekt tilskrives afgørende betydning for udformning af al slags politik lige fra socialpolitik til regionalpolitik. Og økonomisk tænkning og økonomers vurderinger tilskrives i den samfundsmæssige og politiske debat nærmest ”overdommer” status.

Næsten dagligt informeres vi i dagspressen om, hvilke domme diverse ”topøkonomer” fælder over ikke bare den økonomiske politik, men over en bred vifte af politiske udviklinger og udspil. Domme, der i dagspressen præsenteres som mere eller mindre objektive kendsgerninger og ”topøkonomer”, der journalistisk tillægges stor autoritet.

Det vil sikkert komme overraskende for den almindelige læser, når det alligevel må understreges, at økonomi ikke er nogen eksakt videnskab, der kan opstille præcise, objektive love eller give objektive, uafhængige anbefalinger. Som anden samfundsvidenskab er den økonomiske videnskab grundlæggende indlejret i og farvet af den samfundsmæssige sammenhæng, den befinder sig i. De fleste opfatter nok økonomi, som noget ret teknisk og objektivt. Og det er da også rigtigt, at økonomi forsøger at basere sig på erfaringer og målinger om sammenhænge og udviklinger i økonomien.

Men erfaringer må også udvælges og bearbejdes og målinger af sammenhænge og økonomiske faktorerers effekt i en kompleks, sammensat virkelighed er vanskelig og usikre og kræver i stor udstrækning abstraktion fra og forenkling af samme virkelighed – dvs. indebærer valg og antagelser. Derfor baserer fagøkonomiske analyser sig i større udstrækning end det egentlig fremstår på økonomisk teori.¹

¹) Jf. Madsen, Poul Thøis: Økonomiske sandheder eller bare sjusket journalestik. Om eksperter og mikrofonholderi.

Økonomisk teori og økonomiske modeller har som en bearbejdning og forenkling af den økonomiske og samfundsmæssige virkelighed naturligvis et afsæt heri og en relation hertil. Men samtidig er økonomisk teori netop en bearbejdning og forenkling heraf, der i betydelig udstrækning lever sit eget liv, hvor teorien ud fra grundlæggende antagelser og sin indre logik raffineres ved skrivebordet og i matematiske modeller, men samtidig også i nogen grad frakobles virkeligheden. En konsekvens heraf er, at økonomisk teori i vid udstrækning handler om, hvordan økonomer gerne vil have, at virkeligheden fungerer – i overensstemmelse med teorierne og de matematiske modeller.²

Ikke overraskende spiller hermed igen holdninger og på samfundsplan ideologier en betydelig rolle i økonomisk teori. Det er en del af baggrunden for, at man heller ikke sagligt kan tale om en og samme økonomiske teori, men må nøjes med at tale om forskellige skoler eller retninger.

Flere internationale økonomiske skoler.³

I det 20'ende århundrede har de dominerende skoler været den såkaldte ”neoklassiske skole”, som i forbindelse med 30 ´erne krise blev stillet overfor den såkaldte ”keynesianske revolution”. I sidste halvdel af 1900 – tallet dukkede så en ny økonomisk skole op: En markeds – og udbudsøkonomisk eller ”monetaristisk”.

Karakteristisk for de ”neoklassiske” ligevægtsøkonomer var troen på, at markedsmekanismen ville klare alle samfundsøkonomiske problemer, hvorfor deres interesse i høj grad samlede sig om markederne – den såkaldte mikroøkonomi. På samfundsøkonomisk plan havde de i forlængelse heraf stor tillid til, at de økonomiske kræfter af sig selv ville arbejde frem mod økonomisk ligevægt med fuld beskæftigelse og stabil vækst.

Denne tyrkertro på økonomien selvregulerende kræfter blev som bekendt alvorligt udfordret af den lange krise i 30 ´erne, hvor det viste sig, at økonomien stabiliserede sig med høj arbejdsløshed og lav vækst i årevis. Keynes pegede her på, at et hovedproblem syntes at ligge på økonomiens efterspørgselsside, hvor forbrug og investeringer kunne stabilisere sig på et så lavt niveau, at der ikke var nok efterspørgsel til at alle kunne komme i arbejde. Udover at bryde med tanken om markedsøkonomiens selvregulering kom Keynes afgørende brud med neoklassikken i anbefalingen af, at det offentlige – staten – skulle gå ind og supplere efterspørgslen dvs. udøve en overordnet makroøkonomisk styring.

---

²) Jf. Madsen, Poul Thøis: Ved økonomer hvad de snakker om. KRITISK DEBAT 15. juni 2005.

3) Dette afsnit trækker på Kureer, Henrik: International økonomi samt Pedersen, Kurt: Den økonomiske teoris rødder.

Fra 70'erne og 80'erne er den keynesianske skole imidlertid blevet udfordret af og har siden været trængt i baggrunden af monetarismen, der igen må ses som en del af en generel neo - eller nyliberalistisk økonomisk teoretisk og økonomisk politisk offensiv. I reaktion mod den keynesianske efterspørgselsstimulering og den velfærdsstat, der med Keynes som argument var opbygget herved, er denne nyliberalistisk inspirerede økonomiske tænkning vendt tilbage til neoklassikernes dyrkelse af det selvregulerende marked, tilliden til økonomiens egne ligevægtskræfter og de orienterer sig endvidere mod økonomiens udbudsside.

Monetarismens tro på konkurrence og markedsøkonomi leder til modvilje mod en stor offentlig sektor udenfor konkurrence. Statens hovedopgave er ifølge den nyliberalistiske økonomiske at skabe så gode, frie forhold for erhvervslivet som muligt og gennem såkaldt strukturpolitik at styrke økonomiens udbudsside ikke mindst gennem rigelig arbejdskraftforsyning.

Da monetaristerne har stor tiltro til samfundsøkonomiens selvregulerende kræfter, er de skeptiske overfor økonomisk politik. Grundlæggende tror monetaristerne ikke på en mere vedvarende virkning af finanspolitik, idet fx en lempelig finanspolitik på længere sigt modvirkes af stigninger i priser og renter.

Forskellen på keynesiansk og monetaristisk, nyliberalistisk økonomisk teori og politik uddybes i vedlagte bilag.

Flere økonomiske strømninger i Danmark.

Disse strømninger i den internationale økonomiske teori har også påvirket dansk økonomisk tænkning, om end billedet her fremtræder mindre ”rendyrket” i og med, at hovedstrømmen i dansk økonomisk tænkning i den kortsigtede økonomiske politik godt kan se det fornuftige i keynesiansk efterspørgselsregulering. Men i den længeresigtede økonomiske politik har en udbudsøkonomisk tankegang bredt sig mere og mere i ”mainstream” økonomisk tænkning i Danmark.

I en dansk sammenhæng er der grundlæggende tre typer af økonomer⁴:

For det første er der CEPOS og andre stærkt nyliberalistiske økonomer, der mener, at staten skal sidde på hænderne og overlade styringen af økonomien til markedet. Markedet er en selvkørende maskine, som overladt til sig selv automatisk vil arbejde sig frem mod

---

4) Det følgende afsnit må krediteres Poul Thøis Madsen, jf. hans og undertegnede fælles artikel: ”Fra videnskab til ideologi – om højredrejningen af dansk økonomisk tænkning”

økonomisk ligevægt med fuld beskæftigelse og stabil vækst. Hvis noget går galt, skyldes det utidige statslig indgriben.

For det andet er der hovedstrømmen af danske økonomer – som man kunne kalde 'vismandsøkonomer'. Det er økonomer, der på den ene side ved, at markedet langt fra altid er perfekt, og at det ofte skal hjælpes lidt på vej på kort sigt. Det kan betyde, at staten undtagelsesvist skal øge efterspørgslen, og det kan også betyde, at staten af og til må regulere og sætte nogle grænser for markedet.

Det, der imidlertid er sket, er, at hvor de her to grupper af økonomer før var mere forskellige, der er de blevet mere ens, og er alle i stigende grad i de seneste årtier blevet til det, man kan kalde udbudsøkonomer. Det er sket under påvirkning ikke mindst fra de foran nævnte internationale økonomiske strømninger, især fra USA og Storbritannien, især som anført fra den såkaldte monetarisme, der igen må ses som en del af en generel nyliberalistisk økonomisk teoretisk og økonomisk politisk strømning.

Dermed ser mange danske økonomer økonomiens efterspørgselsside og kortsigtede konjunkturproblemer som værende af mindre betydning. Sigtet rettes i stedet mod det langsigtede udbud af arbejdskraft, kapital og teknologi og dermed såkaldt strukturpolitik, mens finanspolitikken ses som underordnet. Med denne nyliberalistiske inspiration er også fulgt en stigende modvilje mod offentligt forbrug og underskud. I stedet fokuserer udbudsøkonomerne på, at den offentlige sektor står i et modsætningsforhold til den private sektor, fordi den på langt sigt begrænser udbuddet af arbejdskraft og kapital til den private sektor og har en række andre dårligheder.

Heroverfor står så efterspørgselsøkonomerne, som fastholder, at vi for det første må tage udgangspunkt i det kortere sigt, fordi det er det, vi ved noget om. Her spiller efterspørgslen den altdominerende rolle, hvilket alle økonomer er enige om! Vi har gang på gang kunnet konstatere, at fremskrivninger af den økonomiske udvikling på såvel kort som på længere sigt tager fejl.

For det andet fastholder tankegangen, at et øget udbud på længere sigt nok skaber muligheden for større produktion og beskæftigelse, men at denne mulighed kun kan realiseres, hvis der sker et tilsvarende løft i efterspørgslen. Det kommer ikke automatisk og må derfor hjælpes på vej af en offentlig overordnet styring af økonomien. Et større offentligt underskud kan i en kortere begrænset periode være et nødvendigt onde, fordi det tjener til at holde efterspørgslen oppe, til at skabe job og holde hånden under samfundsøkonomien i krise og nedgangstider.

En stille ”markeds – og udbudsøkonomisk” revolution i Danmark.

Med politiske personligheder som USA´s Ronald Reagan og Storbritanniens Margaret Thatcher fik denne økonomiske skole vind i sejlene og har – i hvert fald frem til finanskrisen – været den dominerende siden.

Denne nyliberalistiske økonomiske tænkning har også bredt sig blandt ikke blot fagøkonomer, men også blandt de økonomiske politikere i Danmark. Gennem 80´erne og 90´erne drejer en stadig stærkere strømning også i dansk økonomisk teori væk fra keynesiansk teori på og mod en større vægt på neoklassisk og neoliberalistisk inspireret teori. Det sker efter Schlüterregeringens tiltræden iblandt embedsapparatets økonomer, ikke mindst i Finansministeriet, men spores også ind i Det Økonomiske Råds rapporter gennem 90´erne.

Og parallelt hermed vinder nyliberalistiske økonomisk politiske strategier og løsningsmodeller frem navnlig i arbejdsgiverorganisationerne og i de borgerlige politiske partier (Fogh fx), men også i Socialdemokratiet (Nyrupperioden).

Skiftet i den økonomiske politik fra keynesianisme i høj grad sket omkring en ændring i synet på den i 80erne og begyndelsen af 90erne store ledighed, som i stigende grad blev vurderet som værende strukturelt betinget. I kølvandet herpå flytter interessen i den økonomiske tænkning i stigende grad over mod udbudssiden og hovedstrømmen drejer væk fra keynesiansk teori over mod en større vægt på neoklassisk og monetaristisk inspireret teori.⁵

Man begyndte at anlægge mere langsigtede perspektiver på den økonomiske politik. De store arbejdsmarkedspolitiske reformer, som gennemførtes i 1990´erne, kan også siges at have til hensigt at ændre på økonomiens udbudsside (udbuddet af arbejdskraft).

Efter den nyliberalistisk inspirerede VK – regeringens tiltræden i 2001 benytter regeringen sig af udnævnelsesret til formandsskabet i Det Økonomiske Råd til at udnævne økonomer hertil, som deler dens egne økonomiske og ideologiske anskuelser. Ligesom man benytter sig af sådanne ”topøkonomer” i forbindelse med nedsættelsen af centrale kommissioner og udredningsarbejder: Velfærdskommissionen, Arbejdsmarkedskommissionen, Globaliseringsrådet og Vækstforum.

Mainstream i den økonomiske tænkning i Danmark er således gennem de seneste årtier i al ubemærkethed gennemlevet en stille ”markeds – og udbudsøkonomisk” revolution. Nyliberalistisk og monetaristisk inspiration er blevet stadig mere fremherskende både i de økonomiske analyser og de økonomiske anbefalinger fra disse såkaldte ”topøkonomer”. En udvikling, som er gået hånd i hånd med en i stigende grad nyliberalistisk inspireret

---

5) Jf. Andersen, Jørgen Goul og Kristian Albrekt Larsen: Strukturledighed – et barn af økonomiske ideer.

økonomisk politik allerede i Nyrup – regeringens sidste år, men især under VK – regeringen.

Også de økonomiske analysemodeller, som anvendes i banker, tænketanke og ministerier har i høj grad inddraget monetaristisk tankegods. Således er der både i Finansministeriets ADAM model, Det Økonomiske Råds SMEC model og den uafhængige og meget benyttede DREAM – model blevet indbygget en tendens til automatisk ligevægtsdannelse på længere sigt.

Og så dominerende er denne strømning blevet, at der indtil nu kun har været spredte spørgsmålstejn og sporadiske modspil hertil og at kritikere af den heraf følgende ensidighed i den økonomiske debat og politik har kunnet overhøres og ignoreres som ”excentrikere”.

Antagelsen om ”Efterspørgselsfri” udbudsøkonomi.

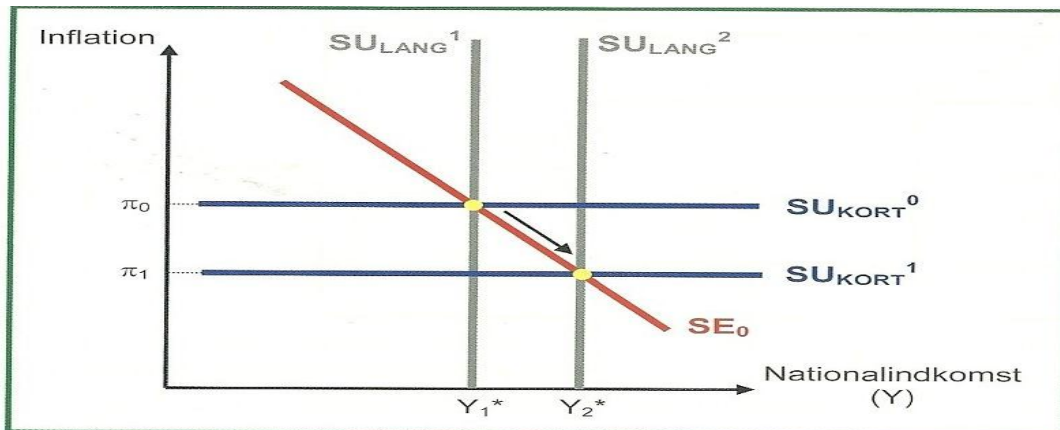
Ensidigheden i de økonomiske analyser og den manglende økonomiske debat herom og kritik heraf er imidlertid et stort problem, da der er betydelige svag – og usikkerheder i denne fremherskende økonomiske teori. Dette ses ikke mindst i relation til den udbudsøkonomiske teoris grundlæggende postulat om at øget arbejdskraftforsyning er hovedmidlet til at skabe øget økonomisk vækst.

Som anført har monetarister og nyliberalistiske økonomer i reaktion mod keynesianisme vendt blikket mod økonomiens efterspørgselside. Heraf også betegnelsen ”udbudsøkonomi”. Skal markedsøkonomien fungere optimal, må udbudssiden = den såkaldt ”potentielle nationalindkomst” optimeres. Den bedste form for økonomisk politik, som staten kan føre, er derfor såkaldt strukturpolitik, der fremmer udbuddet af kapital, arbejdskraft og teknologi.

Kernen i den udbudsøkonomiske tænkning er, at øget arbejdsudbud PÅ SIGT skaber sin egen efterspørgsel og dermed danner grundlag for øget produktion, vækst og beskæftigelse. Ved at øge arbejdsudbuddet gennem den omtalte strukturpolitik forøges det såkaldte potentielle BNP (også kaldet den potentielle nationalindkomst) og teorien siger så, at dette potentielle BNP før eller siden vil blive realiseret i faktisk økonomisk vækst.

I nedenstående figur forøges arbejdsudbuddet (SU lang) og forskydes dermed mod højre fra SU Lang 1 til SU Lang2) og hermed forøges det potentielle BNP.

Figur: Effekt af forøgelse af øget arbejdsudbud⁶.

Men noget sådan sker selvsagt ikke af sig selv. Ifølge den udbudsøkonomiske teori er der da også en række ”mellemsgregninger”, som formidler den ”gyldne beskæftigelsesfremtid”. Disse ”mellemsgregninger” består i, at det øgede arbejdsudbud på kortere sigt rent faktisk skaber øget arbejdsløshed. En øget arbejdsstyrke vil nemlig isoleret set øge ledigheden.

Ifølge denne markedsøkonomisk inspirerede tænkning vil denne øgede arbejdsløshed så bremse lønudviklingen og tilpasse det danske lønniveau nedad til udlandets samt reducere inflation, hvorved eksporten øges og det på langt sigt samtidig bliver profitabelt for arbejdsgiverne at investere.

Herefter forventes arbejdsgiverne så – stadig på langt sigt - at producere mere og derigennem at ansætte flere. I figuren ses den øgede produktion til lavere lønninger og priser som en forskydning af faktisk BNP / faktisk nationalindkomst nedad og mod højre fra Y_1 til Y_2 .

Som primært middel til at optimere arbejdsudbuddet ses lav skat, idet høj beskatning vurderes at fratage folk lysten til at arbejde og tjene penge. Men også tilbagetrækningsreformer, der øger arbejdsudbuddet, er et vigtigt middel. Og så handler det om, at udbydere af varer og kapital – erhvervslivet – skal have optimale vilkår gennem (igen) lave skatter, begrænset offentlig regulering og lille offentlig sektor.

Ifølge Keynes er der imidlertid ikke - som beskrevet foran – ingen garanti for, at et øget udbud altid vil modsvares af en tilsvarende øget efterspørgsel. Øget arbejdsudbud fx kan altså i stedet for at øge beskæftigelsen resultere i øget arbejdsløshed, hvis efterspørgslen ikke stiger parallelt med antallet af arbejdssøgende.

Dette har udbudsøkonomien imidlertid løst så at sig ved på sigt at indføre en ”efterspørgselsløs” økonomi. Et centralt og afgørende teorem i den udbudsøkonomiske

6) Jf. Grell, Henrik Og Elsebeth Rygner: Makroøkonomi, s. 297. 2. udgave.

tænkning er, at et øget udbud på sigt skaber sin egen efterspørgsel, hvorved økonomien vil komme i balance på et højere niveau med øget beskæftigelse og højere vækst. Ved således at - på sigt - at teoretisk at sætte lighedstegn mellem udbud og efterspørgsel har man så at sige ”defineret” behovet for jobskabelse og beskæftigelsespolitik væk. Man vedgår godt, at på kortere sigt kan der være afvigelse mellem udbud og efterspørgsmål, men på længere sigt vil de mødes i ligevægt.

Det store og gode spørgsmål er så, hvornår dette ”på længere sigt ” indtræffer. Det siger teorien ikke noget om – og ”på længere sigt er vi alle døde”, som Keynes sagde.

Teori modsvares ikke af økonomisk virkelighed ⁷

Fra økonomisk virkelighed kan man imidlertid ikke genkende en sådan sikker og automatisk sammenhæng mellem øget udbud og efterspørgsel.

Tag fx på arbejdsmarkedet. Det er en ganske udbredt opfattelse blandt økonomer, at strukturreformer, der øger arbejdsudbuddet, også skaber muligheden for et større nationalprodukt på sigt. Men det er langt fra det samme som, at der i konkrete historiske perioder kan påvises en entydig sammenhæng mellem øget arbejdsudbud og øget beskæftigelse.

Tværtimod viser dansk økonomisk historie i sidste halvdel af forrige århundrede, at arbejdsudbuddet tværtimod her øgedes stærkt især på grund af navnlig kvindernes indtog på arbejdsmarkedet i 70´ er og 80´erne, men uden at antallet af arbejdspladser og dermed beskæftigelsen steg i samme takt. For eksempel voksede arbejdsudbuddet fra 1973 til 1993 med omkring 320.000 personer. Men beskæftigelsen steg kun med 6.000 personer.

Et nok så sandsynligt resultat af en sådan udbudsorienteret arbejdsmarkedspolitik er således, at ikke beskæftigelsen, men derimod arbejdsløsheden stiger.

Økonomer har så henvist til, at et øget arbejdsudbud via markedsmekanismen gennem løntilpasning kan omsættes i øget beskæftigelse. Men om en sådan løntilpasning kan ske i vore dages gennemregulerede arbejdsmarked må vel i bedste fald siges at være usikkert, og vil i hvert tilfælde være en ganske langsigtet proces, hvor der ikke er nogen sikkerhed for, hvornår resultatet vil være indtruffet.

Det mest sikre resultat af en sådan politik er således længerevarende arbejdsløshed samtidig med svækket løn - og indkomstudvikling for lønmodtagerdelen af befolkningen.

---

⁷) Jf. Preben Etwil, Bent Greve, Flemming Ibsen, Jesper Jespersen, Henrik Herløv Lund og Per Kongshøj Madsen: De røde tal i Blå plan. Berlingske Tidende 30. maj 2011.

Teorien modsvarer altså ikke af erfaringerne om den økonomiske virkelighed, hvilket afslører den som en ideologisk konstruktion inspireret af nyliberalismen – en konstruktion, hvis primære funktion ikke er at skabe øget beskæftigelse, men tværtimod nok at opretholde en tilstrækkelig høj ”naturlig”, ”strukturarbejdsløshed” til at lønudviklingen holdes i ave.

Ideologisering af økonomisk debat – og politik.

Det er således på flere leder et problem, at den økonomiske tænkning i Danmark i stigende grad de seneste årtier er blevet ”inficeret” og farvet af nyliberalistisk ideologi.

Det betyder for det første, at den økonomiske virkelighed i faretruende grad ses igennem en ideologisk farvet optik med en indbygget ”forvrængning” og ”forenkling” af de økonomiske sammenhænge og effekter. Og dominansen af den nyliberalistisk inspirerede tænkning medfører en stor ensidighed i den økonomiske debat, som næppe bidrager til at kvalificere denne.

For det andet fører indebærer den ideologisk farvede optik dertil svarende og ligeledes ideologisk farvede løsningsmodeller og anbefalinger for, hvilken økonomisk politik, der bør føres. Ideologiseringen af den økonomiske tænkning bidrager altså til ideologisering af den økonomiske politik.

I stedet for at basere sig på erfaringer og analyser om, hvad der virker i økonomisk politik, underlægges den i stigende grad det nyliberalistiske projekt for en drejning af den danske velfærds og samfundsmodel i liberal retning.

Heri er de nyliberalistiske strømninger i arbejdsgiverorganisationerne og i de borgerlige politiske partier naturligvis de toneangivende, men altså kraftigt sekundært af ”topøkonomer” i de regeringsnedsatte kommissioner og i det økonomiske råd, Nationalbanken osv.

Økonomer, hvis opgave snarere end at efterprøve, om den økonomiske politik virker og opfylder sine mål, er selv at være en slags økonomiske politikere, der driver udviklingen i ideologisk bestemt retning.

Bilag: Tabel: Keynesiansk og monetaristisk/nyliberalistisk økonomisk tænkning.⁸

	KEYNESIANSME	MONETARISTISME/ NYLIBERALISME
Syn på økonomien	Samfundsøkonomien er ikke selvregulerende og arbejder ikke af sig selv frem mod en balance med fuld beskæftigelse - ej heller hvis markedskræfterne fungerer optimalt.	Markedsøkonomi vil af sig selv finde en balance med fuld beskæftigelse, hvis bare markedskræfterne får lov at fungere uden statsindgreb – dvs. samfundsøkonomien er selvregulerende.
Økonomisk politisk prioritering	Lægger vægt på at bekæmpe arbejdsløshed.	Lægger vægt på at bekæmpe inflation.
Økonomisk politiske redskaber	Anbefaler finanspolitik til at regulere samfundets efterspørgsel og dermed styre den økonomiske udvikling hen imod fuld beskæftigelse.	Anbefaler pengepolitik og at centralbanken øger penge-mængden i takt med den økonomiske aktivitet i samfundet.
Økonomisk styring	Det offentlige må regulere markedet og udøve en overordnet styring af samfundsøkonomien.	Fraråder, at der føres økonomisk politik overhovedet, og at staten overhovedet blander sig i samfundsøkonomien.
Syn på offentlig sektor	Den offentlige sektor ses som en central faktor i den samfundsøkonomiske udvikling.	Anbefaler, at den offentlige sektor skal være så lille som mulig.
Syn på offentlige finanser	Det offentlig må i krisetider øge efterspørgsel og beskæftigelse gennem pengeudpumpning uanset om det skaber underskud for en tid. Under højkonjunktur skal det offentlig til gengæld modvirke overophedning gennem overskud på de offentlige finanser.	Tilråder, at et lands statsbudget skal balancere, og at flere år med statsunderskud er til skade for samfundsøkonomien.
Syn på privat sektor	Vare og tjenesteproduktion foregår mest effektivt i et markedsøkonomi, men en række kollektive goder og eksterne hensyn tilgodeses bedst gennem offentlig produktion.	Er tilhænger af privatisering og brugerbetaling, da dette styrker det frie marked.

8) Jf. Kureer, Henrik: International økonomi og jf. Pedersen, Kurt: Den økonomiske teoris rødder. EGEN BEARBEJDNING.